

UNS INCUNABLES DEL SONOR

La col·lecció Regordosa-Turull de cilindres de cera

El mot *incunable* vol dir, literalment, "que es troba al bressol". Si bé s'ha utilitzat gairebé sempre per descriure els llibres impresos abans del 1501, el terme es pot aplicar a qualsevol novetat que es troba als inicis de la seva evolució. Aquest és el cas de la col·lecció de cilindres Regordosa-Turull de la Biblioteca de Catalunya, formada pels primers suports sonors de la història en ser comercialitzats amb l'aparell que Thomas Alva Edison patentà el 1878: el fonògraf.

La presentació del fonògraf a Barcelona (la primera ciutat d'Espanya en rebre l'invent) va tenir lloc a l'Ateneu Lliure el 12 de setembre de 1878, promoguda per l'òptic barceloní Francesc Dalmau. La data d'aquesta manifestació s'encavalca entre el final de la Renaixença i l'inici del Modernisme, i en plena segona Revolució Industrial. La incorporació de l'ideari modernista aportava elements nous i "moderns" a l'arquitectura i a les arts aplicades, essent ràpidament adoptat per la burgesia catalana com un símbol de cosmopolitisme. Mentre la societat catalana anava incorporant els avenços tecnològics a la vida quotidiana que havia introduït l'Exposició Universal de Barcelona el 1888, la música i les arts plàstiques tenien en Amadeu Vives, Isaac Albéniz o Ramon Casas els seus representants més emblemàtics.

Dins d'aquest context situem l'empresari tèxtil Ruperto Regordosa Planas, el creador de la col·lecció de cilindres d'aquesta exposició. Ell respon al perfil de ciutadà entusiasmada pels nous invents, alhora que representa el típic industrial conservador. Emparentat amb la més alta burgesia de Barcelona a través de diverses branques familiars (els Burés, els Jover o els Ribas), Regordosa tenia aficions artístiques i sentia devoció per la ciutat de Granada i pel flamenc. El seu germà Mariano, amic d'artistes com Meifrèn, li portà alguns cilindres de l'Argentina. Regordosa segurament va crear i completar aquesta col·lecció entre el 1889 i el 1918, any de la seva mort. Albéniz enregistrà per a ell els tres únics testimonis sonors que en coneixem, associant així per sempre més el nom Regordosa amb el del compositor català.

A finals dels anys 1960, els descendents de Ruperto Regordosa van vendre la col·lecció al violinista i compositor Xavier Turull i Creixell (1922-2000). La Biblioteca de Catalunya l'adquirí el gener del 2000 i, posteriorment, amb l'ingrés del fons del també compositor i amic de Turull, Manuel Valls Gorina (1920-1984), en recuperàrem cinc cilindres més, completant així gairebé la totalitat del conjunt original, ja que hi ha cilindres a l'inventari que no ens van arribar. La digitalització i catalogació dels cilindres l'any 2008, ha permès que avui es puguin escoltar els fitxers d'àudio i que puguem resseguir la seva història a través de la documentació conservada a la Biblioteca. •

ÀMBIT 01

ANTECEDENTS

Thomas Alva Edison està considerat l'inventor del primer artilugi que permetia tant enregistrar el so com després escoltar-lo: el fonògraf, patentat el 1878. Leon-Scott de Martinville, amb el fonocautògraf el 1857, i Charles Cross, amb el paleòfon, el 1877, l'havien precedit, però no tingueren la capacitat d'explotar comercialment els seus invents. La presentació del fonògraf a Barcelona el mateix any 1878 inicia la nostra aventura a través de les beceroles de la fonografia a Catalunya i mostra l'interès social que va despertar des d'aleshores fins als nostres dies.

- Fris cronològic de la història dels documents sonors, en paral·lel a fets històrics i a la història de la Col·lecció Regordosa Turull. Font: Mònica Tarré i BC.
- Niaudet Bréguet, Alfred. *Téléphones et phonographes*. Paris : J. Baudry, [19-?].
- "L'inventor de fonògraf". *La Campana de Gràcia*, núm. 475 (15 de setembre 1878).
- "Ateneo libre. Sesión fonográfica [12 setembre 1878]". *Xilografía. La Academia : semanario ilustrado universal*, t. 4, no. 16 (30 de octubre 1878), p. 252.
- "Maravillas de la ciencia. Primadonna cantando en el receptor del fonógrafo de Edison", *La Ilustración española y americana*, 1878, Núm. XVIII, pàg. 305.
- Du Moncel, Th. *Le téléphone, le microphone et le phonographe*. Paris : Hachette & Cie., 1878.
- *Crónica científica : revista internacional de ciencias*. N° 58 (25 de mayo 1880).
- *La Lluanera de Nova York : revista catalana de noves i gresca*, num. 66 (octubre 1880).
- Palau, Melchor de. *Verdades poéticas*. Madrid : Librería de Fernando Fé : Librería de A. de Sanmartín, 1881.
- Palau, Melchor de. *Acontecimientos literarios*. Madrid : [s.n.], 1888-1890. (1889, cuaderno 1), p. 2.
- Barreiro, Javier. *Raquel Meller y su tiempo*. [Zaragoza] : Gobierno de Aragón, Departamento de Cultura y Educación, DL 1992.
- *Fonògrafs, gramòfons : Museu J. Trius, Vilafranca del Penedès*. Vilafranca del Penedès : Ramon Nadal, cop. 2000.
- Gómez Montejano, Mariano. *El fonógrafo en España. Cilindros españoles*. Madrid: [el autor], 2005.
- Escubedo Molins, Antoni. *Sensacions a l'entorn de la ciència : Museu d'aparells científics Escubedo Garcia*. [S.l. : s.n.], DL 2008 ([Montcada : Gràfiques APR]).
- Vall, Xavier. *The phonograph in Barcelona (1877-1980): technology and ideological controversies*. "Quaderns d'història de l'enginyeria", vol. XIII (2012), p. 255-286.

ÀMBIT 02

LA COL·LECCIÓ

El primer que apreciem en el conjunt de cilindres és el seu contenidor: un moble de fusta noble de dos cossos, fet a mida. El cos superior el protegeix una tanca en forma de persiana, i pot contenir 187 cilindres. L'inferior, de porta de doble batent, 180 més. El segon element és un fonògraf Edison Standard B, que podria enregistrar i reproduir el so només canviant la membrana i el safir de lectura/gravació, i els complementos per treballar-hi: una botzina, uns auriculars i els respectius capçals de membrana. En darrer lloc, l'inventari que relaciona i descriu els cilindres que en formen part, realitzat pel mateix Regordosa.

- "Adriana Lecouvreur", dins el programa Òpera en texans, dirigit per Ramon Gené. TV3, juny de 2013. Còpia cedida per TV3.
- Ullate i Estanyol, Margarida. Una col·lecció sonora i musical singular: els cilindres del fons Regordosa-Turull de la Biblioteca de Catalunya, núm. 018 (abril del 2013). Publicació electrònica, <http://www.sonograma.org>
- Fotografia dels cilindres dins el seu moble, amb el fonògraf Edison Standard Suitcase. Autor: Jaume Figueras.
- Fotografia dels solcs per polzada d'un dels cilindres. Autor: Ricard Marco, BC.
- Fonògraf Edison Standard Suitcase (1898?). [Vitrina central]
- Auriculars i micròfon per a enregistrar cilindres al fonògraf Edison Standard Suitcase.
- Membranes per a enregistrar i per a reproduir, "Recorder" i "Reproducer". [1889?] Col·lecció Regordosa-Turull
- *Catálogo de los cilindros fonográficos impresionados por Ruperto Regordosa Planas*. Barcelona. [s.a.]. Col·lecció Regordosa-Turull
- Hércules Hermanos. *Catálogo. Fonógrafos y fonogramas*. Droguería de Sn. Francisco. [S.l., s.a.]. Col·lecció Regordosa-Turull
- Chamoux, Henri. *A review of some articles on the Archeophone*. Paris, September 2001.
- Chamoux, Henri. *The Archeophone®, a universal phonographic cylinder player*. Specifications. [S.l., 199-?]. Donació de l'autor.

ÀMBIT 03

ELS COL·LECCIONISTES

La família Regordosa ve d'una nissaga d'industrials tèxtils vinculats principalment amb empreses del Pont de Vilomara i de Barcelona. Ruperto Regordosa Planas consta, a més, com a membre actiu de diverses societats i entitats cíviques a finals del segle XIX i primeries del XX, però sembla ser que cap de musical. Se li coneix, en canvi, una gran afició per la fotografia. El següent propietari, el violinista i compositor Xavier Turull, va saber copçar l'interès històric i artístic de la col·lecció i en promogué la seva difusió amb la col·laboració del seu amic Manuel Valls, que cedí uns cilindres de Joaquim Malats també enregistrats per Regordosa.

- *Diari català : polític i literari*, Any II (dimarts 5 d'octubre de 1880).
- Figueras, Josep M. *El Primer Congrés Catalanista i Valentí Almirall*. Barcelona : Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, 1985.
- *La Fotografía práctica : revista mensual ilustrada de fotografía y sus aplicaciones*. Barcelona : [s.n., 1892-19-] (Barcelona : Tip. La Académica). Aço IV (abril 1896), num. 34, p. 55.
- Fotografia feta per Ruperto Regordosa.
- Al bon Ruperto Regordosa, Improvisació. [190-?].
- Esquela del primer aniversari de la mort de Ruperto Regordosa. *La Vanguardia*, lunes 2 de junio 1919. Hemeroteca digital de *La Vanguardia*
- *El Cementiri de Montjuïc : somnis de Barcelona*. Barcelona : Cementiris de Barcelona: Ajuntament, [2008].
- Cilindres Piccardo, Palmada & Cia, Buenos Aires [191-?]: *Tristes criollos*. Los Compadritos (Grup musical). *Ensalada criolla*. *Vidalitas*.
- Document d'acord de dipòsit d'una part de la col·lecció de cilindres a la Biblioteca de Catalunya (27 de desembre de 1999).
- Arxiu Administratiu BC
- "Mor el violinista i compositor Xavier Turull", *Avui* (diumenge 23 de gener 2000). Col·lecció Regordosa-Turull.
- Fotografia de Manuel Valls Gorina. [195-?].
- Liszt, Franz. *Rapsodia Hungara 13 /de Litz, [per Malats] (ns. 1-3)*. [1903?]. Fons Manuel Valls
- *Pèl & ploma*. Vol. I, Núm. Extra 46-47 (21 abril 1900). Joaquim Malats. Dibuix de Ramon Casas.

ÀMBIT 04

ELS GÈNERES

Edison va idear el fonògraf per a realitzar diverses funcions, la principal de les quals havia de ser enregistrar la veu per després poder-la transcriure. Però aviat es va fer servir també per a contenir gèneres musicals i no musicals propis de l'època compresa entre el 1898 al 1920: recitats, sons d'animals cançons populars, àries d'òpera i sarsuela i música instrumental, masses corals, flamenc i cuplets francesos. Antonio Massísimo, expert en cilindres, sostenia que alguns dels d'aquesta col·lecció podien ser comercials. Aquesta teoria, però, encara no s'ha confirmat: molt pocs cilindres tenen marca, i d'altres estan dedicats a Regordosa en la introducció parlada.

- *Teatro de San Fernando, el domingo 4 de enero de 1880... Única representación del fonógrafo de Edison...*
- Lamas, Carlos. *Imitaciones de animales / por el notable excéntrico don Carlos Lamas*. Madrid: Hugens y Acosta, [1900].
- Bellini, Vincenzo. *Andante del Rondó de La Sonámbula / por Yago [sic]*. [190-?].
- Ali-Ben-Noab-Tun (Bulbena i Tusell, Antoni). *Romancer popular català / novament ordenat d'en Ali-Ben-Noab-Tun*. Barcelona : Impr. La Catalana, 1900.
- Romani, J. C. *Vesprada / de Joan Romani ; cantada per la senyoreta Amparo Viñas*. [190-?].
- Gay, Joan. *Amb tu / de Gay ; cantat per la senyoreta Amparo Viñas*. [190-?].
- Jones, Daniel E. Baró i Queralt, Jaume. *La Indústria musical a Catalunya : evolució dins el mercat mundial*. Barcelona : Llibres de l'Index, 1995.
- Cilindres de marques comercials de la Col·lecció.
- Pino, Rosario. *Pravianas / cantadas por la distinguida artista Rosario Pino*. Madrid: Hugens y Acosta, [1900].
- *Melodia de San Pablo de Londres*. [190-?].
- *Recitados con piano*
- Plana, Joan *Carta al meu amic Silvestre*. [190-?].
- *Contestació a l'amic Sagimon*. [190-?].
- *Qui no et conegui, que et compri*. [190-?].
- Santiago, José. *Oratoria Fin de Siglo. Orador anarquista / por el Sr. Santiago*. [1900?]
- Cano, Antonio. *[Método de bandurria]*. [S.l.] : [Ildefonso Alier] [1911?].
- Giménez, Ricardo. *Vals-jota / de Giménez; tocado por la Lira Española, que dirige don Miguel Mas*. [190-?]
- *Cuando llora la milonga*.
- *Milonga porteña*. Buenos Aires: Piccardo, Palmada & Cia, [191-?].
- *Vidalitas*.

- *Vidalitas*. Buenos Aires: Piccardo, Palmada & Cia, [191-?].
- *El Paral·lel 1894-1939: Barcelona i l'espectacle de la modernitat* / direcció: Xavier Albertí, Eduard Malner. Barcelona: Centre de Cultura Contemporània de Barcelona: Diputació de Barcelona, DL 2012.
- Audran, Edmond. *Rondó de la opereta Cigarra y hormiga* / por la señorita Rosalía Lambrech. [190-?].
- Iparraguirre, José María de. *Guernikako arbola: célebre zortzico* / versió i acompanyament por Valentín de Arín. Madrid: Unión Musical Española, cop. 1955.
- Iparraguirre, José María de. *Agur / de Iparraguirre*; zortzico cantado por el distinguido barítono Sr. Aristi. [190-?].
- Demófilo (Antonio Machado y Álvarez). *El Folklore andaluz*. Sevilla: Editoriales Andaluzas Unidas, DL 1986.
- Seguidillas gitanas / por Paco, el de Montilla, en Córdoba. [190-?].
- Malagueña / cantà por Diana; acompanya a la guitarra por el Niño del Carmen y el Campanero. [190-?].
- Malagueña estilo Juan Brea / cantada y acompanyada por Paco el de Montilla ... [190-?].
- Malagueña / cantada y acompanyada por Paco el de Montilla, impresionada por el Sr. Regordosa en la Fonda de Oriente, en Córdoba. [1898?].

ÀMBIT
05

ELS AUTORS I ELS INTERPRETS

Amadeu Vives, Lluís Millet o Anselm Clavé, figures clau del Modernisme, es barregen amb autors com Echegaray o Lope de Vega en els recitals. Entre els intèrprets, Emerenciana Wehrle fou, juntament amb la "senyoreta Rovira", una de les cantants que participaren en la presentació del fonògraf a Barcelona, enregistrant un cilindre. Ella és una de les moltes personalitats documentades en aquesta col·lecció, com també les actrius Maria Guerrero o Itàlia Vitaliani, l'Orfeo Català, el clarinetista Josep Nori, la insigne Josefina Huguet o l'aristocràtic Perelló de Segurola.

- [Anton Munsch]. *Mundo intelectual: galería de contemporáneos en el terreno de artes y ciencias*. Berlín. Charlottenburg: Adolf Ecksteins Verlag, [ca.1907].
- Echegaray, José. *Fragmento del Prólogo de un drama* / de don José Echegaray; por el distinguido actor Sr. Morano. [190-?].
- Echegaray, José. *Fragmento de Ernesto, en el Gran Galeoto* / de don José Echegaray; por el distinguido actor Sr. Morano. [190-?].
- Echegaray, José. *Fragmento de la Esposa del Vengador* / de don José Echegaray; por el distinguido artista Sr. Morano. [190-?].
- Actualidades (5 mayo 1909). Madrid: [s.n.].
- Vega, Lope de. *Fragmento de Castigo sin venganza*. [190-?]
- *La ilustración: revista hispano-americana*, Núm. 475 (8 diciembre 1889), pàg. 769.
- Tosti, Francesco Paolo. *Romanza T'amo ancora* / de Tosti; cantado por la eminente diva Avelina Carrera. [190-?].
- Weber, Carl Maria von. *Pregaria de Fretchutz* [sic] / cantada por la eminente diva Avelina Carrera. [190-?].
- Candi, C. *Volém! cansó pera cant y piano* [sic]; lletra de S. Trullol y Plana; música de C. Candi. Barcelona: Joan Ayné, [ca. 1900].
- Almiñana. *Flora: habanera dedicada a la eminente diva Avelina Carrera* / cantada por ella misma. [190-?].
- *Els Orígens de les associacions corals a Espanya s. XIX-XX: II Simposi sobre Associacions Corals i Musicals a Espanya* / Jaume Carbonell i Guberna (coord.). Vilassar de Mar: Oikos-Tau, 1998.
- *Pèl & ploma*. Vol. I, Núm. 41 (10 març 1900) (contraportada). Lluís Millet. Dibuix de Ramon Casas.
- Grieg, Edvard. *Cançó de nois* / de Grieg; cantada per l'Orfeo Català. [190-?]
- Millet, Lluís. *El Cant de la Senyera* / per l'Orfeo Català. [190-?].
- Clavé, Josep Anselm. *Fragment de Xiquets de Valls* / d'en Clavé; cantat pel coro La Perla Agustinenca, [190-?].
- *Cançó de les Flors de maig* / d'en Clavé; cantat [sic] per l'Orfeo Català. [190-?].
- Clavé, Josep Anselm. *Fragment dels Pescadors* / d'en Clavé; cantat pel Coro La Perla Agustinenca. [190-?].
- Artís Benach, Pere. Millet Loras, Lluís. *Orfeo Català: llibre del centenari*. 2a ed. Barcelona: Barcino: Fundació Orfeo Català, DL 1992.
- *Lo Mestre: cançó popular catalana* / cantada per la Sra. Wehrle. [190-?]
- Millet, Lluís. *La Balala: cançó popular* / de don Lluís Millet; cantada per la Sra. Wehrle. [190-?]
- *Hispania: literatura y arte, crónicas quincenales* (1902), Núm. 89 (30 octubre 1902), pàg. 442.
- [J.A. Clavé] [Visual]. Barcelona: Sociedad Euterpe, 1854.
- Clavé, Josep Anselm. *L'Enyorament* / d'en Clavé; cantat per l'eminente diva Josefina Huguet. [190-?].
- Thomas, Ambroise. *Rondó de Amleto* / cantado por la eminente diva Josefina Huguet. [190-?].
- Donizetti, Gaetano. *Allegro del primer acto de la Linda de Chamounix* / cantado por la eminente diva Josefina Huguet. [190-?].
- *Josefina Huguet: 1871-1951*. Barcelona: Aria Recording, DL 2003.
- Scribe, Eugène. *Fragmento de Adriana Lecouvreur* / por la eminente artista italiana Sra Vitaliani. [190-?]
- *Ilustració catalana: se publica cada diumenge* (1903). Itàlia Vitaliani. Fotògraf: Napoleon.
- *Amadeu Vives*. [Dibuix de David Sansalvador, s.d.]
- Vives, Amadeu. *Aria de la Dolorettes* / por la distinguida artista Srta. Gurina. [190-?]
- *Ilustració catalana: se publica cada diumenge* (1903). Teresa Mariani i Vittorio Zampieri. Dibuix de Ramon Casas
- *Pèl & ploma*. Vol. I (1900). Núm. 40 (3 març 1900). Teresa Mariani. Dibuix de Ramon Casas.

- Berton, Pierre. *Zazá. Quarto atto* / par la signora Teresa Mariani e Vittorio Zampieri. [190-?].
- Bailles Colomé, Abel. *Breu història del clarinet. "Josep Nori i els onze cilindres de cera"*. IES Manolo Hugué, Caldes de Montbui. Treball de recerca de batxillerat premiat a la Universitat de Vic, 2012. <http://secundaria.uvic.cat/~treballs/>
- *Americana La Fornarina, de clarinete* / tocada por el Sr. Nori. [190-?].
- Nori, Josep. *Capricho: polca [...?] clarinete* / por el Sr. Nori. [190-?].
- *Americana "La Fornarina", clarinete* / por el Sr. Nori. [190-?].
- Liverani, Domenico. *Duetto de Liverani* / por los señores Nori y Armengol. [190-?].
- 1900-1950: òpera, zarzuela, songs. vol. 2. Barcelona: Aria Recording, DL 1998. (Nostres veus retrobades; 15).
- Borràs de Palau, Joan. *La Farigola*. Lletra de mossèn Jacinto Verdaguer. 2a ed. Barcelona: Rafael Guardia, [190-?].
- *La Farigola* / de mossèn Jacinto Verdaguer y el maestro Borràs del [sic] Palau; por Perelló de Segurola. [190-?].
- Fontova i Planes, Conrad Abelard. *Seré papallona*. Barcelona: Sindicato Musical Barcelonés Dotésio, [ca. 1910].
- Fontova i Planes, Conrad Abelard. *Seré papallona* / d'en Fontova; pel baix Perelló de Segurola. [190-?].
- *El Quadrat d'Or: centre de la Barcelona modernista: la formació d'un espai urbà privilegiat* / Albert Garcia Espuche. Barcelona: Lunweg: Olimpiada Cultural Barcelona'92, 1990.

ÀMBIT
06

TRESORS

El valor d'aquest conjunt de documents sonors només es pot constatar plenament si el comparem amb altres col·leccions. Però no en coneixem cap de tan representativa d'aquesta època dins del nostre territori. Els cilindres d'Albéniz, juntament amb els de Joaquim Malats i Frank Marshall, van cridar l'atenció de l'*International Piano Archives*, que els va editar sota el títol *The Catalan Piano Tradition*. Aquesta tradició pianística catalana ha deixat petja al llarg del segle XX amb grans intèrprets d'aquest instrument, però hem seleccionat, a més, altres tresors encara per descobrir: una obra inèdita de Joan Manén, uns Segadors no datats i cilindres de la deixebla de Granados Montserrat Sampere. En resum, un ventall d'incunables del sonor.

- Cartes de Mariano Báguena, Director Ejecutivo de la Cámara de Comercio Española en los Estados Unidos, a Xavier Turull, demanant informació sobre els cilindres de flamenc. New York, Enero 20, 1977; Febrero 8, 1977; Agosto 18, 1977. Col·lecció Regordosa-Turull
- Cartes de Kiyoshi Yamamoto a Xavier Turull, demanant adquirir alguns dels cilindres de la col·lecció i uns discos que no en formen part. Tokyo, 26 May 1977; 7 Sept. 1980. Col·lecció Regordosa-Turull
- Carta de Juan Salazar a Xavier Turull, on s'ofereix per fer d'intermediari amb el senyor Yamamoto. [s.l.], 7/08/81. Col·lecció Regordosa-Turull
- Carta de Joan Josep Cuesta i Torres, Gerent de l'Obra Social de La Caixa a Xavier Turull, rebutjant l'oferta per adquirir els cilindres. Barcelona, 10 desembre 1984. Col·lecció Regordosa-Turull
- Albéniz, Isaac. *Improvisación al piano*. [Tiana?, 1903?].
- Albéniz, Isaac. *Improvisación al piano*. [Tiana?, 1903?].
- Albéniz, Isaac. *Improvisación al piano*. [Tiana?, 1903?].
- Wagner, Richard. *La Muerte de Isolda* / de Wagner; tocada por el eminente pianista Sr. Malats. [Tiana?, 190-?].
- Grieg, Edvard. *Danza número 2* / de Grieg; por el eminente pianista Sr. Marshall. [1907?]
- *The Catalan piano tradition*. New York: International Piano Archives, cop. 1976.
- Schonberg, Harold C. "Resurrecting the Records of the Catalan pianists", *The New York Times*, Sunday December 5, 1976. Col·lecció Regordosa-Turull
- Montsalvatge, Xavier. "1977: el centenario del invento del fonógrafo. La Tradición pianística catalana". *La Vanguardia Española*, domingo 9 de enero de 1977, p. 48. Col·lecció Regordosa-Turull
- *The Catalan piano tradition*. Estats Units d'Amèrica: VAI, 1991.
- *L'Escola pianística catalana i valenciana: Albéniz, Granados, Malats, Marshall, Iturbi, Cases: enregistraments històrics*. Sabadell: La Mà de Guido, DL 2004.
- *Improvisaciones [Música impresa]: transcripciones para piano de los rollos de pianola = Improvisaciones: transcripciones para piano de los rollos de pianola per Agustín Manuel Martínez*. Barcelona: Boileau, 2006
- *Drei Improvisationen 1903 [Música impresa]: Erstausgabe = Three Improvisations 1903: first edition / Isaac Albéniz; Herausgegeben von = edited by Milton R. Laufer; Fingersatz von = fingering by Milton R. Laufer. München: G. Henle, cop. 2010.*
- *The Spanish masters: Isaac Albéniz, Enrique Granados, Manuel de Falla* / in re-performance with Zuill Bailey and Isabel Bayrakdarian. Durham, NC: Zenph Sound Innovations, cop. 2011.
- *Joan Manén*. [S.l.: s.n.], [post 1901].
- *Ilustració catalana: se publica cada diumenge* (1903). Fotografia de Joan Manén.
- Manén, Joan. *Ballet català* / original de l'eminentíssim pianista Sr. Manén, compostat [sic] per ell mateix. [190-?].
- Ayats, Jaume. *Els Segadors: de cançó eròtica a himne nacional*. Barcelona: L'Avenc, 2011.
- *Catalunya comtat gran, qui t'ha vist tan rica i plena, ara el rei nostre senyor, declarada ens té la guerra*. [190-?].
- *Napolitana* / de Arnau; executada per la Srta. Montserrat Sampere. [190-?]
- *Polaca* / de Weber; executada per la Srta. Montserrat Sampere. [190-?]
- *2n Festival de Música del Segle XX*. Barcelona: Ajuntament, DL 1995.

UNS INCUNABLES DEL SONOR

La col·lecció Regordosa-Turull
de cilindres de cera

14 de novembre -
14 de desembre de 2013

horari:

De dimarts a divendres de 11h a 15h
i de 17h a 20h. Dissabtes de 10h a 14h

Biblioteca
de Catalunya

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura